

114
ՀԱԼԵՐ

578-a

381

6395-

ԳԵՅՋԿՈՒՀՈՒՇ

Ա. ԶԱՎԱԲԵՐԴ

ՄԻՍԱԿՈՐ

ԳՅՈՒԶՈՒՄ

Հրատարակողի անունը, միայն

Հ. Խ. Ս. Հ. ԵԹՈՂՋԵՊԵՆՈՒԹՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎԳԵՐԿԱՆ ԿՈՄԻՍՏԵՐԻՆ
ՄՈՐ ՅԵՎ ՄԱՆԿԱՆ ՊԱԶՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՆՎԵՐ ԳԵՂՋԿՈՒՅՈՒՆ

Հրատարակություն Առժողովրդային

ՅԵՐԵՎԱՆ
1926 թ.

A $\frac{I}{8521}$

18-355-

Գրառ. № 384 ա. Տիրաժ 2000. Պատ. № 2516.
Տպագրական տրեստի 2-րդ տպարան, Յերևան

ԻՆՉՈՒ ՅԵՆ ՄԵՌՆՈՒՄ ԿԱՆԱՅԲ ԾՆՆԴԱ- ԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

Ծննդաբերությունը հիվանդությունն չէ, այլ բնական յերեվույթ, ուստի կինը նրանից չպետք է մեռնի:

Սակայն, մենք հաճախ տեսնում ենք, վոր ծննդաբերությունից զոհվում են մեծ թվով յերիտասարդ և առողջ կանայք, մանավանդ գյուղերում:

Բնական է, վոր մոր հետ միասին զոհվում են այն փոքր մանուկները, վորոնք մնում են առանց մոր կաթի, մոր գուրգուրանքի և խնամքի:

Ռուսաստանի վիճակագրությունը, դեռ հին կարգերի ժամանակ, ցույց է տալիս, վոր մոտավորապես ամեն 200 ծննդկանից մեկը մեռնում է:

Բացի դրանից, լինում են բազմաթիվ դեպքեր, յերբ կինն անհաջող ծննդաբերությունից ստանում է հիվանդություն, վորը դարձնում է նրան հաշմանդամ՝ նա միշտ դանդատվում է փորի ցավից, դժվարանում է աշխատել և բացի դրանից, նա դառնում է անբեր:

Աշխատենք թվել ու պարզել, թե վորոնք են ծննդկանի մահվան և հիվանդության պատճառները և ցույց տանք՝ թե ի՞նչ միջոցներով կարելի յե նրանց առաջն առնել:

Մենք սկզբում առաջինը, վոր կինը չպետք է մեռնի ծննդաբերությունից: Իսկապես, բժշկական գիտությունը հիմա այնքան է զարգացել և առաջ գնացել, վոր հնարավոր է ծննդկանների մահացության դեմ կռվել ու ծննդաբերությունից գոյացած ծանր հիվանդությունների առաջն առնել:

Այդ կարելի յե ապացուցել նրանով, վոր այն յերկրներում, վորտեղ ժողովուրդն ավելի կրթված է, վորտեղ չկան անդրադետներ, չկան և անդրադետ հետամնաց կանայք, վորտեղ գործում են միայն պատրաստված մանկաբարձուհիներ և վոչ տգետ տատմայրներ, — այնտեղ ռաս սակավ է պատահում, վոր ծննդաբերությունից մեռնողներ լինեն:

ԾՆՆԴԿԱՆՆԵՐԱԿԱՆ ԶԵՐՄ

Ծննդկանները գլխավորապես մեռնում են — ծննդաբերական ջերմից. 100 ծննդկաններից՝ մոտավորապես 7-ը հիվանդանում են այդ ջերմով:

Ծննդկանի այդ լուրջ հիվանդությունն առաջ է
գալիս կեղտոտությունից:

Ծննդաբերության ջերմի նշաններն են՝
դող, սաստիկ ջերմ, սեռական մասերը ծած-
կվում են մոխրագույն փառով, արգանդի արտա-
դրությունը դարձահոտ է լինում:

Բայց ինչո՞ւ կեղտոտությունը այդքան վսան-
գավոր է ծննդկանի համար:

Մեզ համար պարզ է հասկանալի պետք է
լինի, Վոր ազատվելու ժամանակ սեռական մա-
սերը վնասվում են, նոցա զանազան տեղերում
գոյանում են պատվածքներ, մանր վերքեր,
բացի դրանից, արգանդի ներսում՝ ընկերքի
ընկնելուց հետո մնում է մի մեծ վերք, իսկ մեզ
հայտնի յե, Վոր ամեն վերքի համար կեղտոտու-
թյունը ռաս վնասակար է: Ահա, ծննդկանի այդ
բաց վերքերը հեշտությամբ վարակվում են կեղ-
տոտությունից:

Բացատրվում է այդ նրանով, Վոր կեղտի
մեջ միշտ լինում են ալակեռ կոչված մանրե-
ներ (միկրոբներ) — շատ փոքր և վնասակար կեն-
դանիներ, Վորոնք անգեն աչքով չեն յերևում,
բայց Վորոնք տեսանելի յեն հատուկ ապակիներ-
ի (մանրադիտակի) միջոցով: Այդ մանրենները

կաշելով ծննդկանի սեռական մասերի վերքերին՝
այնտեղից տարածվում են նրա արյան մեջ և
առաջացնում արյան վարակում, վորը, մեծ մա-
սամբ, վերջանում և մահով:

ԻՆՉՊԵՍ ԽՈՒՍԱՓԵԼ ԾՆՆԴԱԲԵՐԱԿԱՆ ՋԵՐՄԻՑ

Գիտնալով այդ, ծննդկանին շրջապատող-
ները պետք և ծննդկանի շուրջը պահպանեն
խիստ մաքրություն:

Դժբախտաբար այդ բոլորը չի արվում, մա-
նավանդ հետամնաց գյուղերում, վորտեղ դեռևս
կան այնպիսի նախապաշարումներ, վորոնց շնոր-
հիվ ծննդկանը համարվում և «հարամ» և ուստի
յերբ կնոջ ծննդաբերության ցավերն սկսվում
են, նրան արգելում են մնալ բնակարանում,
տեղափոխում են գոմ և պսակեցնում գետնի
վրա կեղտոտ շորերի և փալանների մեջ:

Այդպես վարվելով շրջապատողներն անգի-
տակցաբար մեծ հանցանք են գործում այդ
կնոջ դեմ:

Մեզ կարող են առարկել, չե՞ վոր բոլոր
գեղջկուհիները ազատվում են այդ պայմաննե-

րուժ և չեն մեռնուժ: Բայց մենք կպատասխա-
նենք, վոր վոչ մի ծննդկան չպէժ է մեռնի
մեր անփույթ յեվ անբարեխիղճ վերաբերմուն-
քի շնորհիվ, մանավանդ, վոր մենք գիտենք դրա
հետևանքների մասին:

Վորպեսզի պահպանենք ծննդկանին ծննդա-
բերական ջերմից, պետք է այնպես անել, վոր-
պեսզի նրա սեռական մասերին չկպչի կեղտոտ
սպիտակեղենների, շորերի և մանավանդ տգետ
տատմոր կեղտոտ ձեռքերի վարակը:

Այն կանայք, վորոնք ծննդկանին ոգնու-
թյուն են հասցնում, պետք է մաքուր հագնված
լինեն, ցանկալի յե, վոր նրանց հագուստը լինի
լվացվող կտորից (վոչ բրդյա) և կարճ թևերով:
Նրանց յեղունգները պետք է կարճ կտրած լի-
նեն (յերկար յեղունգների տակ թագնված է լի-
նում վարակ), ձեռքերը՝ խոզանակով, սապոնով
և տաք ջրով առնվազն 5 րոպե լվանան, — ապա
միայն այդպես լվացած ձեռքերով — առանց մի
այլ բանի ձեռք տալու, անգամ սրբիչին, մոտե-
նան ծննդկանին:

Ծննդկանի համար չպէժ է խնայել վոչ
սապոն յեվ վոչ մաքուր սպիտակեղեն յեվ ան-

կողին և չպետք է ասել «միևնույն է, արնոտ
կդառնա, ամառն է»:

Միայն մաքուր խնամելով ծննդկանին՝ մենք
կատարած կլինենք բժշկության բարձր պահանջը
«Առաջինը — վնաս չտալ»:

ՏԱՏՄԱՅՐՆԵՐԸ ՎՆԱՍ ԵՆ ՏԱԼԻՍ ԾՆՆԴԿԱՆԻՆ

Պատահում է վոր ծննդաբերությունը քիչ
բարդանում է, յերկար է տևում, ուստի պա-
հանջվում է բժշկի ոգնությունն և միջամտու-
թյունը. իսկ փոխարեն բժշկին անմիջապես հրա-
վիրելու, գյուղերում հաճախ դիմում են տա-
մորը, վորի շնորհիվ դրությունն ավելի բար-
դանում է, վորովհետև իսկական ոգնությունը
ժամանակին չի հասնում և միևնույն ժամանակ
այդ տգետ տատմոր ձեռքով կատարած «ոգնու-
թյունը» ավելի ևս վնասում է ծննդկանին:

ՅԵՐԵԽԱՅԻ ԴԻՐԲԸ ԾՆՆԴԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Բոլորին հայտնի յե, վոր սովորաբար սկըզ-
բում ծնվում է յերեխայի գլուխը (ծոժրակով
առաջ). 100 ծննդաբերությունից 97-ը լինում է

ԵՏԱՄԷԱՅ

ԳՅՈՒՉՈՒՄ.

ՆԱԵՐ

ԳԵՅՋԿՈՒՀՈՒՇ

Ա. Գ. ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ

ՄԻՍԱԿՈՐ

ԳՅՈՒԶՈՒՄ.

այդպէս: Ավելի սակավ (100-ից 2 դեպք) ծըն-
վում եւ սկզբում յերեխայի հետեւը (առանձին
կամ վտարերի հետ միասին), իսկ հազվագյուտ
դեպքերում՝ յերեսը: Այդ դիրքի վերջին յերկու
տեսակները թեւ համարվում են անկանոն, սա-
կայն փորձված մանկաբարձուհին կարող եւ կնո-
ջը հաջողութեամբ ոգնություն հասցնել:

Վսանգաւոր եւ համարվում յերեխայի այն-
պիսի դիրքը, յերբ սկզբում յերեւում եւ յերեխա-
յի ուսը կամ ձեռքը: Նման դրությունը անպայ-
ման պահանջում եւ բժշկի շուտափութ ռզնու-
թյուն: Կինն յուր ուժերով չի կարող ազատվել:
Յեթե այդպիսի դեպքում բժիշկը ժամանակին
եւ հասնում, նա հաջողութեամբ ուղղում եւ յերե-
խայի դիրքը եւ փրկում թե յերեխայի եւ թե մոր
կյանքը: Յեթե բժիշկը քիչ ուշ եւ հասնում, այլ-
ևս հնարավոր չի լինում յերեխայի դիրքն ուղ-
ղել, — յերեխան արգանդում յերկար մնալուց
մահանում եւ եւ բժիշկն ստիպված եւ լինում
կտրատել արդեն մահացած յերեխային եւ ազա-
տել մորը: Իսկ յեթե ոգնությունը շատ եւ ուշա-
նում, արդեն անհնարին եւ լինում փրկել եւ մոր
կյանքը, վորովհետեւ արգանդն արդեն պատը-
ված եւ լինում:

ԿՆՈՋ ՆԵՂ ԿՈՆՔԸ

Անհաջող ծննդաբերությունը հաճախ լինում է կնոջ կազմվածքից, այսինքն յերբ նրա վուկրային կոնֆի ծավալը փոքր է լինում, կոնքը նեղ է և նա թույլ չի տալիս յերեխային կոնքից դուրս գալու:

Ժամանակին հրավիրված բժիշկը հանում է յերեխային գործիքներով, իսկ յերբեմն ել ստիպված է լինում (յերբ կոնքը չափազանց նեղ է), դիմել ավելի լուրջ վիրահատության (ոպերացիա)՝ կտրել փորը և հանել յերեխային:

Բայց ինչպես իմանալ, վոր կնոջ կոնքը նեղ է և նա չի կարող կենդանի յերեխա ծնել: Առհասարակ նեղ կոնքով կանայք լինում են՝ կաղերը, սապասալորները (կուզիկները), կարճահասակները, անչափահասները: Այդպիսիները, վորպեսզի ծննդաբերության ժամանակ չենթարկվեն վտանգի, պետք է նախօրէն ամուսնանալը դիմեն բժեկի խորհրդին՝ թե արդյոք նրանց կազմվածքը չի խանգարում ծննդաբերությանը: Իսկ յեթե այդպիսիները արդեն հղիացած են, այդ դեպքում նրանք պետք է ժամանակին դիմեն բժշկին:

ԱՐՅՈՒՆՀՈՍՈՒԹՅՈՒՆ

Բոլորին հայտնի յե, վոր կինը ազատվելիս միշտ արյուն ե կորցնում, բայց յերբեմն արյան քանակն այնքան շատ ե լինում, վոր դառնում ե սաստիկ արյունհոսություն, վորը հաճախ կարող ե ծննդկանի մահվան պատճառ դառնալ: Իսկ գիտցող մարդու համար արյունհոսությունը շատ հեշտ ե դադարեցնել: Սովորաբար արյունհոսության պատճառը լինում ե ընկերքի դուրս գալու ուշացումը: Չպետք ե թույլ տալ, վոր ընկերքն ուշանալիս պորտալարի մորական մասին կապեն մաշիկ կամ մի այլ ծանր բան, կամ վոր տատմայրները պորտալարը ձգեն ուշացած ընկերքը դուրս հանելու համար: Մաշիկ կապելը կամ պորտալարի ձգելը միշտ ել վնասում ե ծննդկանին և կեղտոտում նրան:

Այս վնասումները միշտ առաջացնում են արյունհոսություն կամ բորբոքում, իսկ սրանց հետևանքը լինում ե ծննդկանի մահը:

ՀԻՎԱՆԴ ԿՆՈՋ ԾՆՆԴԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հիվանդ կանանց վրա շատ վատ ե անդրադառնում թե հղիությունը և թե ծննդաբերու-

թյունը, և նրանց հիվանդությունն ավելի ևս
սաստկանում է ու բարդանում: Այդ հիվանդու-
թյուններն են՝ թոքախտ, սրտի արատներ, ծա-
նրը տեսակի մալարիա (դողերոցը), յերիկա-
մունքների բորբոքում և այլն: Այդպիսի դեպքե-
րում յերբեմն բժիշկը վռնչով չի կարող ոգնել:
Այդ ցույց է տալիս, վոր չափազանց կարևոր է,
վորպեսզի ամեն մի հղի կին՝ յերբ իրեն վատ է
զգում, անմիջապես դիմի բժեկին, վորպեսզի
հնաշավոր լինի վաղորոք միջոցներ ձեռք առ-
նել: Այս դեպքերում կնոջ դրուժյունն յերբեմն
այնպես է լինում, վոր անհրաժեշտ է դառնում
կնոջ կյանքը փրկելու համար—կատարել վիժե-
ցում:

Ե Կ Լ Ա Մ Պ Ս Ի Ա

Կա մի շատ լուրջ հիվանդություն, վորը
կոչվում է եկլամպսիա, վորով հղի կանայք և
ծննդկանները հաճախ հիվանդանում են: Այդ
հիվանդությունը մեծ մասամբ լինում է առա-
ջին ծննդաբերության ժամանակ և դրա համար
ել դրանից հատկապես զոհվում են յերիտասարդ
կանայք: Եկլամպսիայով հիվանդ կանայք հան-

կարծ ընկնավորի նման են դառնում, ուշագնաց են լինում, կծկվում են նրանց ձեռքերը, վտա-
քերն և ամբողջ մարմինը, շրթունքները կապ-
տում են, բերանը փոփռում է, մեզը կապվում է:

Նախքան այդպես հիվանդանալը այդ կա-
նայք ունենում են յերկամունքների բորբոք-
ման նշաններ, այսինքն՝ վտաքերի ուռուցք և
գլխացավ: Նրանց մեզի մեջ կա սպիտ, վորը չի
լինում առողջ մարդու մեզի մեջ:

Ուրեան այդ եկամպսիայի առաջն ի՞նչպես
առնել:

Այդ հիվանդությունից խուսափելու համար
հղի կինը մի քանի անգամ պետք է դիմի բժշ-
կին կամ մանկաբարձուհուն, մանավանդ հղիու-
թյան վերջին 2-3 ամսվա ընթացքում. նա պետք
է ուղարկի ֆննելու իրեն մեզն և լուրջ ուշա-
դրություն դարձնի վոսֆերի կամ յերեսի ուռուց-
քի վրա:

Ժամանակին ստացած բժշկական խորհուրդ-
ները՝ կաթնային դիետան, վաննաներն և այլն
կանխարգելում են այդ սարսափելի հիվանդու-
թյունը, վորն սպանում է թե մորը և թե յերե-
խային:

Ուրեմն մենք թվեցինք ծննդկանի մահվան
գլխավոր պատճառներն և տեսանք, վոր մենք
բժշկական և մանկաբարձական ուժերով կարող
ենք կռվել այս մահացության դեմ:

Մեր ասածներից բոլորն է հետևյալը.

1) Պահպանել ամենախիստ մաքրություն
ծննդկանի շուրջն և ապահովել նրան վարակիչ
հիվանդություններից.

2) Չդիմել տատմայրներին, այլ մանկաբար-
ձուհիներին, իսկ դժվար դեպքերում անմիջապես
հրավիրել բժշկին.

3) Ամեն մի հղի կին պետք է դիմի բժըշ-
կին, մանավանդ յերբ ուռչում են վտաքերը կամ
յերբ նշաններ կան կասկածելու՝ վոր կոնքը
նեղ է.

4) Նախքան ամուսնանալն, աղջիկները
պետք է դիմեն բժշկին իմանալու համար, թե
արդյոք նրանց առողջությունն և կազմվածքը
թո՛ւյլ են տալիս նրանց մայր լինելու:

5) Աշխատել գյուղերում ամենուրեք կռվել
տատմայրների գործունեյության դեմ և ունենալ
նրանց փոխարեն մանկաբարձական ոգնություն:

ԻՆՉՊԵՍ ԿԱՐՈՂ ԵՆ ԳԵՂՋԿՈՒՅԻՆ ՅԵՎ ՊԱՏ- ԳԱՄԱՎՈՐՈՒՅԻՆ ԼԻՆԵԼ ՈԳՏԱԿԱՐ

Ի հարկե ընթերցողը, մանավանդ գեղջկու-
հի ընթերցողը կարող ե ասել — թե այդ բոլորը
անհնարին ե իրականացնել մեր կյանքում, վո-
րովհետև մենք գյուղում չունենք բավականին
բժշկական և մանկաբարձական ոգնություն:

Այո, հիմա թերևս իրավունք ունեք Դուք
այդ ասելու. բայց չե՞ վոր Դուք, գեղջկուհիներ,
և մանավանդ, Դուք, պատգամավորուհիներ, իրա-
վագուրկ չեք Խորհրդային Հայաստանում: Ոգ-
տվեցե՞ք Ձեր ձայնի իրավունքից գյուղխոր-
հուրդներում, գործկոմներում, փոխոգկոմներում:
Հարց հարուցեք կանանց և յերեխաների կարիք-
ների մասին: Մասնավորապես բարձրացրե՞ք
մանկաբարձական ոգնության բարելավման խըն-
դիրը: Ուղարկեցե՞ք Ձեր գեղջկուհիներին քաղաք
սովորելու մանկաբարձական դպրոցներում: Տա-
րածեցե՞ք կանանց մեջ սանիտարական լուսավո-
րություն առողջապահական սեկցիաների և
առողջապահական բժիշկների միջոցով: Կովեցե՞ք
նախապաշարուհիների և անտախտապաշտությունների
դեմ, վորպեսզի ծննդկանի դժվար ընկերներում

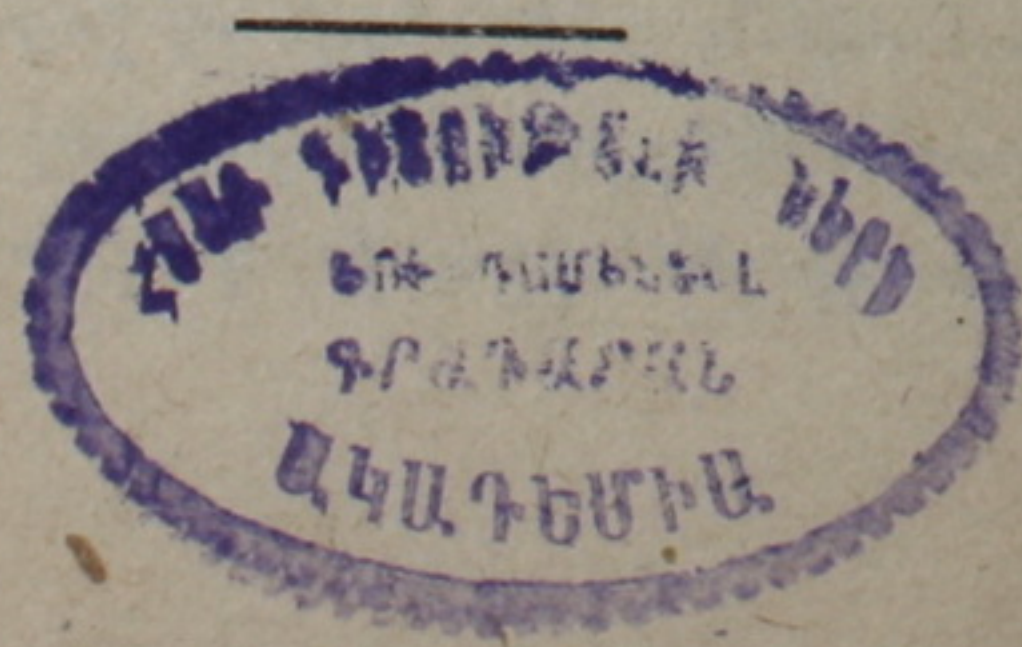

չդիմեն սրբին, աղոթքին «չար աչքի» դիպածը
 վոչնչացնել, այլ դիմեն գիտական բժշկական
 ոգնության: Պատգամավորուհիներ, ոգնեցեք հղի
 կանանց և ծննդկաններին նրանց տնտեսական
 աշխատանքի մեջ և մի թույլ տաք, վոր նրանք
 կատարեն ծանր աշխատանքներ հղիության ըն-
 թացքում, վոր ծննդաբերությունից հետո սահ-
 մանված ժամանակից շուտ չանցնեն աշխատան-
 քի: Կովեցեք կանանց մեջ յեղած անդրադիտու-
 թյան դեմ, ստեղծեցեք նոր և առողջ կենցաղ:

Յեվ կատարելով այդ բոլորը, Դուք իրոք
 կապահովեք մեր յերիտասարդ հղի կանանց և
 ծննդկաններին մահվան և հիվանդության վտան-
 գից ու կը կրճատեք մեր վորբերի թիվը:

Այս գործում Դուք միշտ կը գտնեք համա-
 կրանք, աջակցություն և ոգնություն Հայաս-
 տանի Առողջապահության Կոմիտեարիատի կող-
 մից, վորը Մարտի 8-ի որվա առթիվ նվիրում է
 այս փոքրիկ գրքույկը Հայ գեղջկուհիներին:

1258
 A

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0045154

A^I₈₅₇₁

(064)

ՀԵՏԱՄԷԱՅ

ԳՅՈՒՂՈՒՄ